

НАУКОВИЙ
ВІСНИК

ЧЕРНІВЕЦЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Рік заснування 1996

Випуск 809

Економіка

Збірник наукових праць

Чернівці

Чернівецький національний університет

2019

Науковий вісник Чернівецького університету : Збірник наук. праць. Вип. 809. Економіка. – Чернівці : ЧНУ, 2019. – 86 с.

Naukovy Visnyk Chernivetskoho universitetu : Zbirnyk Naukovykh prats. Vyp. 809. Ekonomika. – Chernivtsi : Chernivtsi National University, 2019. – 86 s.

У випуску висвітлюються різноманітні аспекти економічної теорії та історії економічної думки, міжнародного та регіонального співробітництва, економіки і управління підприємствами фінансів і банківської системи, економіко-математичного моделювання.

Для науковців, фахівців-практиків, викладачів навчальних закладів, аспірантів, студентів – усіх, кого цікавлять теоретичні та прикладні аспекти економічних досліджень.

This issue presents various aspects of economic theory, international economic relations and regional cooperation, business, management, finance and bank system, economic and mathematic modeling.

It can be used by scientific employees, practitioners, teachers of institutions of higher and secondary specialized education, students. This issue is intended for all who are interested in theoretical and applied aspects of economic research.

Голова редакційної колегії

Нікіфоров Петро Опанасович, д.е.н., професор, завідувач кафедри фінансів і кредиту Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

Заступник голови редакційної колегії

Лопатинський Юрій Михайлович, д.е.н., професор, завідувач кафедри економіки підприємства та управління персоналом Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

Відповідальний секретар

Саєнко Олександр Сергійович, к.е.н., доцент, завідувач кафедри міжнародної економіки Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

Члени редакційної колегії

Білокурський Руслан Романович, к.е.н., доцент (Чернівці); Бородіна Олена Миколаївна, д.е.н., професор, член-кореспондент НАН (Київ); Буднікевич Ірина Михайлівна, д.е.н., професор (Чернівці); Верстюк Андрій Васильович, к.е.н., доцент (Чернівці); Галушка Зоя Іванівна, д.е.н., професор (Чернівці); Григорків Василь Степанович, д.ф.-м.н., професор (Чернівці); Грунтковський Володимир Юрійович, к.е.н., асистент (Чернівці); Запухляк Володимир Михайлович, к.е.н., доцент, (Чернівці); Ковальчук Тетяна Миколаївна, д.е.н., професор (Чернівці); Швець Наталія Романівна, д.е.н., професор (Київ); Шилепницький Павло Іванович, д.е.н., професор (Чернівці); Шинкарук Лідія Василівна, д.е.н., професор, член-кореспондент НАН (Київ).

Закордонні члени редакційної колегії

Квятковський Євгеніуш, доктор філософії, професор, (Лодзь, Польща); Мачеріншкіне Ірена, доктор наук, професор (Вільнюс, Литва); Настасе Кармен, доктор філософії, професор (Сучава, Румунія); Сандал Ян-Урбан, доктор філософії (Осло, Норвегія); Сорін Габріел Антон (Ясси, Румунія); Срока Влодзімер, доктор наук, професор (Домброва-Гурнічі, Польща).

Загальнодержавне видання

Внесено до Переліку наукових фахових видань України
згідно наказу Міністерства освіти і науки України № 820 від 11.07.2016 р.

Свідоцтво Міністерства у справах преси та інформації України СеріяКВ № 2158 від 21.08.1996

Рекомендовано до друку вченою радою Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

Адреса редакційної колегії

Економічний факультет, вул. Кафедральна, 2, Чернівці, 58012, тел. (0372) 52-48-07

Веб-сторінка: <http://www.econom.chnu.edu.ua>

E-mail: visnyk.econ@chnu.edu.ua

ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ДУМКИ

УДК: 334.78

JEL Classification: M21, L26, L31

© Дюк А.А., 2019

[0000-0001-6480-0558](tel:0000-0001-6480-0558)

annaduke@ukr.net

Вінницький національний аграрний університет, Вінниця

ЕВОЛЮЦІЯ ТЕОРЕТИЧНИХ ПОЛОЖЕНЬ КОНЦЕПЦІЇ СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Досліджені аспекти еволюції теоретичної концепції соціального підприємництва. Охарактеризовано засади еволюції теоретичних положень концепції соціального підприємництва і значення цього явища в життєдіяльності людини на сучасному етапі суспільного розвитку. Встановлено зв'язок теорії соціального підприємництва з класичною теорією і економікою господарювання.

Запропоновано авторське бачення визначення сутності соціального підприємництва як виду бізнесу і способу організації діяльності із задоволення потреб у суспільстві.

Ключові слова: підприємництво, соціальне підприємництво, соціальна діяльність, господарювання.

Постановка проблеми. Розвиток науки і техніки, пізнання світу та усвідомлення людством пріоритетів змагальності у пошуку ефективних шляхів задоволення потреб спричинили появу підприємництва – діяльності, яка стрімко увійшла у практику життя людей. Але зі зростанням економічного добробуту одних націй – з одного боку, і відставання від них інших – з іншого, людство перебуває у пошуку шляхів, механізмів розширення доступу населення до створюваних благ. Тому підприємництво за своєю функціональною спрямованістю проникає у неекономічні сектори людської діяльності, наприклад у соціальний. Постановка проблеми з висвітлення еволюції теоретичних положень концепції соціального підприємництва актуальна у зв'язку із загальною новизною цього явища.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Соціальні аспекти господарювання та підприємництва, які становлять фундаментальну основу теоретичних положень концепції соціального підприємництва, розкриті у працях зарубіжних та вітчизняних науковців, зокрема: А. Сміта [1] (досліджував причини багатства народів, приділивши значну увагу соціальній складовій результатів господарювання, зокрема розподілу створеного продукту між соціальними групами населення держави) [1]; Т. Веблена [2] (розглядав виробничу систему підприємства як соціальну) [2]; М. Вебера [3] (досліджував соціологічні засади взаємодії людей в організації, їх поведінки в структурі

підприємницького процесу) [3]; Й. Шумпетер [4] (запропонував основоположні ідеї класичного підприємництва у тому числі з урахуванням соціальних результатів як наслідків втілення інновацій) [4]; М. Туган-Барановський [5] (розкрив і обґрунтував значимість кооперативу як соціальної організації, підприємства із соціальними функціями) [5]; Р. Оуен за твердженням М. Блауга [6] був прихильником соціалізації господарської діяльності шляхом колективного ведення економічних дій, зокрема через кооперацію [6]; М. Юнус [7] (вибудував науковий підхід до механізму поширення соціального підприємництва в середовищі бідних людей) [7]; Г. Матвієнко-Беляєва [8] (розглядає соціальне підприємництво як ефективний гібридний бізнес феномен) [8]; І. Березняк [9] (соціальне підприємництво визначено як благодійну діяльність) [9]; М. Куц [10] (обґрунтовуються соціологічні моделі оцінок розвитку відносин в соціальному підприємстві) [10]. Серед досліджень проблем соціального підприємництва та підприємництва загалом, організації економічних відносин, господарської діяльності також, виділяємо праці: І. Босак [11], М. Наумова [12], Н. Добрава [13], Д. Попович [14], В. Звонар [15], Н. Проць [16] та інших.

Оцінки активності науковців у дослідженні проблематики соціального підприємництва дають нам підстави наголошувати на актуальності цієї проблеми, з одного боку, і на необхідності глибшого пізнання її ідейних

витоків у питанні відношення до економічної думки про класичну систему підприємництва.

Постановка завдання. Охарактеризувати засади еволюції теоретичних положень концепції соціального підприємництва і значення цього явища в життєдіяльності людини на сучасному етапі суспільного розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Феномен підприємництва в життєдіяльності людини був представлений завжди, існував уявно і функціонував на практиці, спочатку в ролях різних елементів господарського процесу, способів добування засобів для існування. Історичний процес життя на землі, участі у ньому людини як головної продуктивної сили, завжди є спонукальним мотивом у пошуку нових якісних форм організації діяльності із задоволення потреб, отримання вигод. Такою якісною формою організації взаємодії в господарському процесі є підприємництво (діяльність, яка передбачає ефективне використання ресурсів, праці та капіталу, в умовах ризику, для отримання прибутку). З часом еволюції людини, її економічної, соціальної, суспільної поведінки, виникають новітні теорії, практики проникнення підприємництва у різні сфери життя людей. До новітніх теорій, практик, інноваційних типів підприємництва і відноситься соціальне, як особлива, специфічна діяльність.

Концепція соціального підприємництва є наслідком процесу тривалої еволюції економічних відносин. Феномен соціального підприємництва виник у результаті пошуку нових, інноваційних способів поширення благ цивілізації на широке коло споживачів. Тому, забезпечення логічності викладу матеріалу статті вимагає широкої характеристики аспектів класичної теорії підприємництва. Це дасть змогу ґрунтовно підійти до висвітлення засад процесу еволюції теоретичних положень соціального підприємництва.

Наукові дискусії про підприємництво мають давню історію, їх початки згадуються ще у творах древніх філософів (Аристотель, Платон), які пізнавали питання державотворення, засади організації торгівлі, грошового обміну тощо. Історичний дискурс про підприємництво як спосіб господарювання, сферу економіки, є тривалим, відповідає потребі постійного пошуку інновацій в усьому. Тому визнання наукою і суспільством підприємництва як соціально-економічного феномена пронизане інноваційністю.

Значимою у розвитку теорії підприємництва є епоха середньовіччя – період становлення засад організації торгівлі й обміну, утвердження

законів ринку. У дослідженнях названих питань у цей період розвитку людства, значна увага приділялася: вивченню економічної поведінки, акцій здійснення обміну товарами та послугами [17]; питанням поділу праці, спеціалізації виробництва у забезпеченні науково-технічного прогресу, а аспекти підприємництва реалізовувалися в системі натурального господарства, яке на той час було основою економіки із забезпечення людей товарами першої необхідності; зокрема наукового та практичного вирішення вимагала проблема поділу праці між сільським господарством і промисловістю [31, с. 21 – 24]; пізнанням історії ринку [32].

Класична теорія підприємництва сформувалася значно пізніше, з проходженням тривалого періоду розвитку держави, систем господарювання. Практики виникнення підприємництва пов'язані із пошуком ефективних способів створення, нарощення багатства для підвищення матеріального добробуту людей. Визначень теоретичного змісту поняття «підприємництво» досить багато, але усі вони зводяться до того, що: це діяльність з виробництва товарів і послуг, заснована на меті отримання прибутку, яка реалізується в умовах ризику. Дане положення теорії підприємництва є класичним і в загальноприйнятих рисах підтримується науковцями. Проте, наука розвивається, її погляди на предмети і явища еволюціонують, пропонуються інноваційні, трансформовані до потреб сучасності напрями розвитку підприємництва. Відповідно до сучасних викликів, які стоять перед людиною, з'являються новітні, інноваційні прояви теорії і практики господарювання, якою наприклад є соціальне підприємництво.

Концепція соціального підприємництва має особливості пізнання, а також визнання такої діяльності як ефективного механізму поширення благ цивілізації на широкі верстви населення. Економічна наука (її представники) робить вагомий вклад у розвиток теорії соціального підприємництва. Зокрема, соціальні аспекти господарювання і підприємництва, які представляють основу теоретико-методичних положень концепції соціального підприємництва, розкриті у працях:

- А. Сміта [1], який, вважаємо, у праці «Дослідження про природу і причини багатства народів», розглядав збільшення продуктивності праці як чинник природного розподілу виробленого продукту між різними класами народу [1]; у його дослідженнях розкривається аспект витрат на громадські роботи і громадські установи, які дотично відносимо до теорії

підприємництва [1, с. 561 – 580]; тут також йде мова про підприємства, їх соціальні дії для забезпечення добробуту країни;

- Т. Веблена [2], у праці «Теорія ділового підприємства», серед положень, які можна віднести на користь концепції соціального підприємництва, розкрив культурні наслідки машинного виробництва, соціальні причини функціонування бізнесу [2, с. 196 – 268]. Він розглядав виробничу, господарську систему як соціальну одиницю, при цьому дуже критично ставився до: загальноприйнятої в капіталістичній системі виключної практики приймати, реалізовувати будь-які суспільні рішення з позиції вигоди – оцінки співвідношення доходів і витрат [2, с. 196]; практики, яка у значній частині зберігається у наш час і полягає в тому, що: сучасна економічна політика уряду, який піклується про інтереси бізнесу, має суто меркантильний характер [2, с. 208] – тобто ця теза підтверджує наше переконання того, що соціальне підприємництво є похідна від рівня добробуту, капіталу, тощо і виникло виключно як креативна форма бізнесу. Отже, в дослідженнях Т. Веблена прослідковується активна позиція щодо необхідності переважання соціальних цілей підприємництва над економічними. Вважаємо, що зазначена наукова праця [2] Т. Веблена пронизана ідеями соціальних відносин на підприємствах капіталістичної економіки, розумінням організації як соціальної системи навіть щодо задіяних у виробництві машин і механізмів, що впливають на поведінку людей. Це значимий вклад у дослідження соціальних аспектів функціонування підприємництва, зокрема цікавим є висловлювання автора: «Дисципліна, яку формує зайнятість в машинному виробництві, як воно тут розглядається, є дисципліна мислення» [2, с. 227]. Тобто у цій праці закладено фундаментальні витоки дослідження соціальних відносин на підприємстві, а також проглядається активна позиція з визнання переважаючої ролі соціальних цілей підприємства над економічними.

Соціальні ідеї розвитку підприємництва закладені у праці М. Вебера «Протестантська етика і дух капіталізму» [3]. В дослідженні просувалися ідеї залежності релігії і капіталізму, зокрема визнання зв'язку соціального розширення суспільства і віросповідань населення. М. Вебер наголошував на соціальній детермінації залежностей кількості власників капіталу, підприємців, від їхнього віросповідання – це соціальний аспект

інтерпретації засад соціального підприємництва [3, с. 41].

Ідейний натхненник, основоположник сучасної теорії підприємництва як явища, заснованого на інноваціях, Й. Шумпетер [4], теоретичну концепцію соціального підприємництва розглядав у відповідності до визначення економічних наслідків господарювання, завдяки яким підприємство виконує соціальну функцію. У своїй праці «Теорія економічного розвитку» [4], він наголошує про соціальні і економічні факти підприємницької (господарської) діяльності: «Соціальні факти є – принаймні, безпосередньо – результатами людської діяльності, а економічні факти – результатами господарської діяльності. Останню можна означити як поведінку з метою надбання благ. У цьому сенсі ми також говоримо про економічні мотиви, економічні сили в соціальному і господарському житті тощо» [4, с. 22]. Ставлячи на перше місце економічні факти функціонування підприємства, Й. Шумпетер [4] згадує і про соціальні, говорячи про економічний розвиток загалом як наслідок діяльності підприємця для виробництва товарів. Він чітко висловлюється в соціальному плані про те, що: «...важливість усіх інших товарів теж залежить від задоволення потреб. Вони виконують цю функцію тією мірою, якою сприяють створенню споживчих товарів» [4, с. 39]. Отже, концептуальна основа підприємництва за Й. Шумпетером означає розуміння цього явища як економічної функції, але за результатом соціального представлення в системі суспільного розвитку. Тобто, у його вченні наявні ідеї соціального підприємства як похідної від результатів господарювання – благ, які передаються споживачеві за відповідну плату, але ці блага задовольняють потреби членів соціуму.

Фундаментальний внесок у формування теорії соціального підприємства, його першооснов, здійснив відомий вітчизняний науковець М. Туган-Барановський [5] – через активну популяризацію ідей кооперування. Кооперативи мають соціальну природу і мету існування, тому автоматично їх можна вважати соціальними підприємствами, організаціями дрібних власників капіталу та праці, про що наголошував ще філософ Р. Оуен [6] (підтримував, пропагував рух за кооперацію і соціальні права та блага). За висновками М. Туган-Барановського [5], кооперація виходить далеко за межі виробництва, тому кооператив є соціальним підприємством, заснованим на засадах взаємної допомоги (авт.); є формою самооборони трудящих [5, с. 219]; кооператив є

підприємство, котре не прагне капіталістичного прибутку [5, с. 221]. Ці тези наводять нас на думку про те, що М. Туган-Барановський у своїх дослідженнях вже в кінці дев'ятнадцятого – на початку двадцятого століття, усвідомлював важливість соціальної моделі підприємства, через створення кооперативів. Тому його вчення обґрунтовано відносимо до основ соціального підприємництва зокрема в сільському секторі економіки, як моделі розширення можливостей членів суспільства отримувати блага, зокрема через створення кооперативів.

У наш час дослідження соціального підприємництва проводить відомий вчений Нобелівський лауреат М. Юнус [7], який розробив і запропонував фундаментальні основи соціального підприємництва як явища, механізму, здатного реально сприяти забезпеченню зростання добробуту населення, найбідніших верств, які не володіють ніяким капіталом окрім своєї праці.

Парадигма соціального підприємництва також отримує розвиток у зв'язку з дослідженнями таких вітчизняних науковців як: Г. Матвієнко-Беляєва [8]: розглядає соціальне підприємництво як ефективний гібридний бізнес-феномен, вважає, що: «соціальне підприємництво – це розвиток соціальної бізнес-ідеї, але з комерційною складовою, тобто гроші необхідні для вирішення соціальних потреб» [8]; «... соціальне підприємництво формується та існує як на основі бізнес-середовища у відповідності до розвитку соціальної відповідальності підприємництва, так і відповідно до вимог соціально-економічного розвитку суспільства, виникаючи на основі некомерційної підприємницької діяльності» [8]; І. Березняк [9] вважає, що: «соціальне підприємництво перебуває на стику традиційного підприємництва та благодійності»; «... бере від благодійності соціальну спрямованість діяльності, а від бізнесу – підприємницький підхід» [9]; М. Куц [10]: розглядає соціальне підприємництво в широкому розумінні, як функцію будь-якого бізнесу, що спрямований на створення благ для суспільства, зазначає, що «... будь-який бізнес можна розглядати як соціальне підприємництво з погляду інституційних схем» [10].

Вагомий внесок у розвиток теоретичних основ соціального підприємництва здійснили І. Босак [11] (охарактеризовано основні ознаки та особливості сучасного розвитку соціального підприємництва); М. Наумова [12] (визначені ролі соціального підприємництва з позицій характеристики його ролі у соціально-економічному розвитку суспільства); Н. Добрава

[13] (загальні теоретичні інтерпретації суті соціального підприємництва); Д. Попович [14] (обґрунтування значення соціального підприємництва як перспективного інструменту вирішення проблем сучасного суспільства); В. Звонар [15] (охарактеризовано ролі і значимість соціального підприємництва у ролі механізму подолання викликів розвитку ринку праці); Н. Проць [16] (розкриття проблематики соціального підприємництва аналізом досвіду країн-лідерів).

Актуально досліджується загально-теоретична і галузева методологія: підприємницького і кооперативного розвитку: М. Малік [26; 27], Ю. Лупенко [26]; соціального розвитку: О. Могильний [18]; соціального капіталу: З. Галушка [28], О. Шпикуляк [30] в організаціях; ролі енергетичної безпеки, відновлюваної енергетики як соціального блага: Г. Калетнік [25]; інституціональної динаміки трансформацій підприємницького середовища: Ю. Лопатинський [29] та інші науковці, які удосконалюють теоретико-методичні положення концепції соціального підприємництва.

Дослідження соціального підприємництва в сучасній соціально-економічній науці є надзвичайно динамічними, забезпечують якісне накопичення знань. До того ж соціальне підприємництво виникло як наслідок зростання добробуту людей, з приходом розуміння необхідності пов'язати економічний (фінансовий) аспект із соціальним. Культивуючи ідею соціальної відповідальності, соціальної спрямованості бізнесу, науковці та практики довели життєздатність організацій соціального підприємництва.

Ця сфера відносно нова, у якій суб'єкти господарювання, разом з метою отримати прибуток, прагнуть забезпечити реалізацію соціальних рішень. Концепція соціального підприємництва є похідною від потреби здійснення соціальних транзакцій, які необхідні для соціального розвитку території, громади, людини. Базовою цінністю соціального підприємництва є мотивація забезпечення постановки досягнень бізнесу на службу соціуму, громади. Слушною вважаємо гіпотезу, що соціальним є підприємництво зі створення соціального багатства, здійснення соціального відтворення. Також це вища форма підприємницької діяльності, яка постає в епоху постіндустріального, інформаційного суспільства, з високою культурою розповсюдження знань. Для соціального підприємництва прибуток не є самоціллю, адже наприклад в кооперативі, який великою мірою є соціальним підприємством, першочергове завдання – надавати обслуговування.

Сучасні світові тенденції розвитку науки про підприємництво включають не лише традиційну економіку господарювання, але й соціологію. Це передбачає вивчення соціальних форм підприємництва як похідних від комерційної діяльності, таких, що зорієнтовані на неприбутковість, створення організаційного механізму формування соціальних результатів.

Теоретична концепція соціального підприємництва еволюційно походить від засад

економіки господарювання, яка утвердилася завдяки працям теоретиків і практиків підприємства. Вона відносно нова й у цьому її інноваційність, а виникла на основі класичної теорії підприємства, підприємства – пріоритетів не економічного, а соціального характеру, соціальних цінностей. Тому у теорії соціального підприємства економіка, економічний розвиток, сприймаються як забезпечуючий фактор (табл. 1).

Таблиця 1

Сфери, економічні теорії у яких представлені критерії розуміння соціального підприємства*

Теорія	Основоположники і поціновувачі - сучасники	Статус відношень до соціального підприємства
Класична теорія про багатство і розвиток націй	Ж.- Б. Сей, А. Сміт	Загальні класичні аспекти оцінки соціальних наслідків господарської діяльності і створення багатства
Теорія підприємства і систем господарювання	Р. Кангилон, Й. Шумпетер, Х. Бергман, М. Малік, Ю. Лупенко	Основоположні ідеї підприємства з визначенням його соціальних функцій в економіці та суспільстві
Методологія соціально-наукового пізнання	М. Вебер	Дослідження соціальних зв'язків членів колективу
Теорія кооперації	Р. Оуен, Ф. Райффайзен, М. Туган-Барановський, М. Малік, В. Зіновчук	Розробка і пропагування теоретичних засад кооперації як способу спільного вирішення економічних проблем; обґрунтування соціального підприємства на прикладі кооперативу
Інституційна теорія	Т. Веблен, А. Грейф	Розкриття засад інституційної взаємодії в організаціях, дослідження чинника соціального розвитку в умовах сучасної трансформаційної економіки
Теорії трансформацій, соціального розвитку і соціального капіталу	Дж. Коулмен, Ф. Фукуяма, Ю. Лопатинський, З. Галушка, О. Могилюк, О. Шпикуляк	Теоретико-практичний аспект трансформації соціальних відносин і зв'язків в організаціях
Теорії соціально спрямованої відновлювальної економіки	Г. Калетнік	Визначення соціально-економічних засад відновлюваного розвитку і механізмів його забезпечення

*Систематизовано автором на основі вивчення літературних джерел: [1-32].

Теорія соціального підприємства виникла не спонтанно, а у результаті еволюції науки у сфері економічних, соціальних, організаційних відносин. Явище соціального підприємства з'явилося як результат пошуку шляхів соціалізації бізнесу з визначенням механізмів забезпечення більш широкого охоплення ринку, споживачів для розширення задоволеності

потреб членів суспільства. Людство досягло рівня розвитку, у якому соціальні виклики стали значущими для багатьох сфер. Отже, на основі аналізу літературних джерел і вивчення практичних аспектів здійснення підприємницької діяльності, нами систематизовано основні характеристики соціального підприємства (табл. 2).

Таблиця 2

Основні характеристики сучасного соціального підприємства*

Характеристики соціального підприємства	Відношення до порівнянь з класичним традиційним підприємством
Альтруїзм – пріоритет у вирішенні соціальних проблем, зокрема і на засадах неприбутковості	Протилежність – класичне підприємство передбачає обов'язкове задоволення критерію прибутковості – це головна його мета
Зміни якостей соціального розвитку – покращення соціальної складової динаміки розвитку суспільства	Економічні критерії результативності – пріоритет отримання прибутку шляхом продуктивного перетворення ресурсів, забезпечення підвищення матеріального добробуту

*Запропоновано на основі аналізу літературних джерел [1 - 32] і практичних висновків.

Вважаємо, що соціальне підприємництво є функцією спеціалізованих організаційних структур, які забезпечують вирішення соціально-економічних проблем, не ставлячи за головну мету виключно отримання прибутку. Соціальні підприємства відрізняють від інших функціональною приналежністю до структур, які забезпечують задоволення соціальних потреб, або надання такої можливості для соціально вразливих верств населення.

Висновки. Соціальне підприємництво набуло величезного поширення, особливо у економічно високорозвинених країнах. Початком періоду практичного втілення соціального підприємництва називають 80-ті роки ХХ століття. Ідейні витoki цього явища походять з глибини віків. Прообрази соціального підприємництва помічені у творах з популяризації ідей соціалізації економіки, рівномірного розподілу багатства. Чиста модель соціального підприємництва базується на принципах неприбутковості, а діяльність соціального підприємства переважно не має нічого спільного з фактором економічної діяльності. Теорія соціального підприємництва виникла з ідей класичного підприємництва,

альтруїстичних форм капіталізму і необхідності у бізнесу використовувати надлишок фінансових ресурсів на цілі підвищення загального соціального добробуту. Еволюцію соціального підприємництва, теоретичних засад цього явища необхідно розділяти на теорії соціальних аспектів розвитку традиційного підприємництва (загальне економічне і господарське значення) і теорії соціального підприємництва (безпосереднє вирішення соціальних проблем).

Концептуальна основа соціального підприємництва – наукове і практичне усвідомлення соціальної відповідальності бізнесу перед суспільством. У цілому є підстави вважати, що еволюція теоретичних основ концепції соціального підприємництва досить тривала у часі, вона продовжується і лише в останні десятиліття це явище набуло практичного поширення, а також наукового визнання як системи відносин зі створення товарів, послуг, задоволення соціально-побутових потреб, у яких беруть участь соціальні підприємці та споживачі, держава, діють на підприємницьких засадах, але отримання прибутку у такій діяльності не є головною метою.

Список літератури

1. Сміт Адам. Дослідження про природу і причини багатства народів / пер. з англ. О. Васильєв, М. Межевкіна, А. Малівський. – К. : Наш формат, 2018. 736 с.
2. Веблен Торстейн. Теория делового предприятия / Перс. с англ. М.: Дело, 2007. 288 с.
3. Вебер Макс. Протестантська етика і дух капіталізму / пер. з нім. Олександр Погорілий. К. : Наш формат, 2018. 216 с.
4. Шумпетер Й.А. Теорія економічного розвитку [Текст] : дослідж. прибутків, капіталу, кредиту, відсотка та економічного циклу/ Йозеф А. Шумпетер ; пер. [з англ.] Василя Старка. К. : Києво-Могилянська академія, 2011. 242 с.
5. Туган-Барановський, М.І. Політична економія : курс популярний.- К. Наукова думка, 1994. 264 с.
6. Марк Блауг 100 великих економістів до Кейнса / Пер. с англ. под ред. А.А. Фофонова. СПб. : Экономическая школа, 2005. 352 с.
7. Юнус М. Создавая мир без бедности. Социальный бизнес и будущее капитализма / М. Юнус, А. Жоли. М. : Альпина Бизнес Букс, 2010. 307 с.
8. Матвієнко-Беляєва Г.Л. Соціальне підприємництво: ефективний гібридний бізнес феномен. Економіка та управління підприємствами. Випуск 14, 2018. С. 461 – 466. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://economyandsociety.in.ua/journal/14_ukr/64.pdf
9. Березяк, І. І. Зарубіжний досвід та вітчизняні реалії становлення соціального підприємництва [Текст] / І. І. Березяк // Наукові записки Національного університету «Острозька академія», серія «Економіка». – 2014. – Вип 25. – С. 31-36.
10. Куц М. Р. Соціальне підприємництво: основні ідеї та перспективи дослідження в соціології // Наукові записки НаУКМА. Соціологічні науки. 2015. Т. 174. С. 51-55. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NaUKMA_2015_174_10.
11. Босак І. П. Соціальне підприємництво: основні ознаки та особливості розвитку. Наукові записки [Української академії друкарства]. 2017. Вип. 1 (54). С. 99–104.
12. Наумова М. Сутність соціального підприємництва та його роль у соціально-економічному розвитку суспільства. Україна: аспекти праці. 2014. № 4. С. 34–39.
13. Доброва Н. В. Соціальне підприємництво. Економічні інновації. 2015. Вип. 59. С. 112–117.
14. Попович Д. В. Соціальне підприємництво як перспективний інструмент вирішення проблем сучасного суспільства. Молодий вчений. 2017. № 5. С. 701–705.
15. Звонар В.П. Соціальне підприємництво в контексті викликів довготривалого безробіття в Україні // Економіка та суспільство. – 2016. – № 5. – С. 294–298.
16. Проць Н. Соціальне підприємництво. Досвід Норвегії [Електронний ресурс] / Н. Проць. – Режим доступу : <http://lcci.com.ua/socialne-pidpryyemnyctvo-dosvid-norvegiji/>

17. Грейф, А. Институты и путь к современной экономике. Уроки средневековой торговли [Текст] / пер. с англ. И. Кушнारेвой; вступит. ст. М. Юдкевич; Нац. исслед. ун-т «Высшая школа экономики». — М.: Изд. дом Высшей школы экономики, 2013. 536 с
18. Могильний О.М. Вплив соціального капіталу на конкурен-тоспроможність сільського соціуму. URL: <http://mts.asu.lt/mtsrbid/article/viewFile/677/703>
19. Шпикуляк О.Г. Мотивація формування людського та соціального капіталу в аграрній сфері. Економіка АПК. 2006. № 10. С. 135–141.
20. Веблен Т. Теория праздного класса / пер. с англ. С.Г. Сорокиной. Москва : «Прогресс», 1984. 336с.
21. Коулмен Дж. Капитал социальный и человеческий. Общественные науки и современность. 2001. №3. С. 121–139.
22. Зіновчук В.В. Організаційні основи сільськогосподарського кооперативу / Друге видання, доп. і перероб – К.: Логос, 2001. 380 с.
23. Сэй Ж.-Б. Трактат политической экономии. Москва : Дело, 2000. 232 с.
24. Фукуяма Ф. Доверие : социальные добродетели и путь к процветанию / пер. с англ. Москва : ООО «Издательство АСТ», ЗАО НПП «Ермак», 2004. 730 с.
25. Калетнік Г.М. Економіка виробництва біопалива в Україні та забезпечення продовольчої безпеки / Г.М.Калетнік // Економіка АПК. 2010. №1. С.30-36.
26. Малік М. Й. Розвиток підприємництва і кооперації: інституціональний аспект: моногр. / [Лупенко Ю. О., Малік М. Й., Заяць В.М. та ін.] К.: ННЦ ІАЕ, 2016. 432с.
27. Малік М. Й. Кооперація в сільському господарстві: стан та перспективи / «Економічні науки». Серія «Облік і фінанси». Випуск 6 (24). Ч. 1. 2009. С. 55 – 64.
28. Галушка З.І. Соціалізація трансформаційної економіки: закономірності та суперечності / З.І. Галушка. Монографія. Чернівці, ЧНУ, 2009. 404 с.
29. Лопатинський Ю. М. Трансформація аграрного сектора: інституціональні засади. Чернівці: Рута, 2006. 344 с.
30. Шпикуляк О. Г. Категорія соціального капіталу в економічній теорії // Вісник Сумського національного аграрного університету : наук. - метод. журнал. 2006. Вип. 3 - 4 (20-21). С. 321 – 323.
31. Бергман Х. Разделение труда и специализация в сельском хозяйстве /Пер. с нем. Ю.И. Тимофеева и О.Г.Тропова; Под ред. с предисл. А.И. Королькова. М: Прогресс, 1969. 296 с.
32. Розанвалон П'єр. Утопічний капіталізм. Історія ідеї ринку / Пер. з фр. К.: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2006. 246 с.

References

1. Smit, A. (2018). *Doslidzhennia pro pryrodu i prychyny bahatstva narodiv*. [An Inquiry Into The Nature And Causes Of The Wealth Of Nations], Translated by Vasyliiev, O. Mezhevikina, M. Malivskyi, A. Kyiv: Nash format.
2. Veblen , T. (2007). *Teoriya delovogo predpriyatiya*. [The Theory of Business Enterprise], Moskva: Delo.
3. Veber, M. (2018) *Protestantska etyka i dukh kapitalizmu* [Die protestantische Ethik und der Geist des Kapitalismus]. Translated by Pohorilyi, O. Kyiv: Nash format.
4. Shumpeter, J. Theory of economic development [Text]: research. profit, capital, credit, interest and the economic cycle / Joseph A. Schumpeter; trans. Basil Stark. K.: Kyiv-Mohyla Academy. 2011. 242 p.
5. Tugan-Baranovsky, M.I. Political economy: a popular course.- K. Naukova Dumka, 1994. 264 p.
6. Mark Blaug 100 Great Economists to Keynes / Per. with English. ed. A.A. Fofonova. St. Petersburg. : School of Economics. 2005. 352 p.
7. Yunus M. Creating a world without poverty. Social Business and the Future of Capitalism / M. Yunus, A. Joly. M.: Alpina Business Books, 2010. 307 p.
8. Matvienko-Belyayeva GL Social entrepreneurship: An effective hybrid business phenomenon. Business Economics and Management. Issue 14, 2018. P. 461 - 466. [Electronic resource]. - Access mode: http://economyandsociety.in.ua/journal/14_eng/64.pdf
9. Berezyak, II. Foreign experience and domestic realities of social entrepreneurship formation [Text] / II Berezniak // Scientific Notes of the National University “Ostroh Academy”, series “Economics”. - 2014. - Vip 25. - P. 31-36.
10. Kuts MR Social Entrepreneurship: Basic Ideas and Prospects for Research in Sociology // Scientific Notes of NaUKMA. Sociological sciences. 2015. T. 174. S. 51-55. - Access mode: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NaUKMA_s_2015_174_10.
11. Bosak IP Social entrepreneurship: basic features and features of development. Scientific Notes [Ukrainian Academy of Printing]. 2017. Vol. 1 (54). Pp. 99–104.
12. Naumova M. The essence of social entrepreneurship and its role in the socio-economic development of society. Ukraine: aspects of work. 2014. № 4. P. 34–39.
13. Dobrova NV Social entrepreneurship. Economic innovation. 2015. Vol. 59. P. 112–117.
14. Popovich DV Social entrepreneurship as a promising tool for solving problems of modern society. Young scientist. 2017. № 5. P. 701–705.
15. Zvonar V.P. Social Entrepreneurship in the Context of Challenges of Long-Term Unemployment in Ukraine // Economy and Society. - 2016. - № 5. - P. 294–298.
16. Prots N. Social entrepreneurship. The Norwegian Experience [Electronic resource] / N. Proc. - Access mode: <http://lcci.com.ua/social-pidpryyemnyctvo-dosvid-norvegia/>

17. Greif, A. Institutes and the way to the modern economy. Lessons from Medieval Trade [Text] / trans. with English. I. Kushnareva; will enter. Art. M. Yudkevich; Nat. research. Higher School of Economics. - M. : Izd. House of the Higher School of Economics, 2013. 536 p
18. Mogilny OM The impact of social capital on the competitiveness of rural society. URL: <http://mts.asu.lt/mtsrbid/article/viewFile/677/703>
19. Shpikuliak OG Motivation of formation of human and social capital in agrarian sphere. APK economy. 2006. № 10. P. 135–141.
20. Veblen T. The theory of the empty class / trans. with English. S.G. Sorokina. Moscow: Progress, 1984. 336s.
21. Coleman J. Capital is social and human. Social Sciences and Modernity. 2001. №3. P. 121–139.
22. Zinovchuk VV Organizational Foundations of Agricultural Cooperative / Second Edition, Suppl. and reworking - K. : Logos, 2001. 380 p.
23. Sei J.-B. A treatise on political economy. Moscow: Case, 2000. 232 p.
24. Fukuyama F. Trust: social virtues and the path to prosperity / trans. with English. Moscow: Publishing house ACT, ZAO NPC Ermak, 2004. 730 p.
25. Kaletnik G.M. Economics of biofuel production in Ukraine and food security / GM Kaletnik // Economics of AIC. 2010. №1. Pp. 30-36.
26. Malik MY Development of entrepreneurship and cooperation: institutional aspect: monogr. / [Lupenko Yu. O., Malik M.Y., Zait V.M. et al.] K. : NNC IAE, 2016. 432s.
27. Malik MI Co-operation in agriculture: the state and prospects / "Economic Sciences". Accounting and Finance Series. Issue 6 (24). Ch. 1. 2009. P. 55 - 64.
28. Galushka ZI Socialization of the Transformational Economy: Patterns and Contradictions / ZI Dumpling. Monograph. Chernivtsi, ChNU, 2009. 404 p.
29. Lopatinsky Yu. M. Transformation of the agrarian sector: institutional principles. Chernivtsi: Ruta, 2006. 344 p.
30. SHpikulyak OG The category of social capital in economic theory // Bulletin of Sumy National Agrarian University: Sciences. - method. magazine. 2006. Vol. 3 - 4 (20-21). Pp. 321 - 323.
31. Bergman H. Labor division and specialization in agriculture / Per. with him. Yu.I. Timofeeva and OG Tropova; Ed. with pred. A.I. Korolkova. M: Progress, 1969. 296 p.
32. Rosewalon Pierre. Utopian capitalism. History of the idea of the market / Trans. with fr. K. : Kyiv-Mohyla Academy Publishing House, 2006. 246 p.

Аннотация

Анна Дюк

**ЭВОЛЮЦИЯ ТЕОРЕТИЧЕСКИХ ПОЛОЖЕНИЙ
КОНЦЕПЦИИ СОЦИАЛЬНОГО ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА**

Исследованы аспекты эволюции теоретической концепции социального предпринимательства. Охарактеризованы принципы эволюции теоретических положений концепции социального предпринимательства и значение этого явления в жизнедеятельности человека на современном этапе общественного развития. Установлена связь теории социального предпринимательства с классической теорией и экономикой хозяйствования.

Предложено авторское видение определения сущности социального предпринимательства как вида бизнеса и способа организации деятельности по удовлетворению потребностей в обществе.

Ключевые слова: предпринимательство, социальное предпринимательство, социальная деятельность, хозяйствования

Summary

Anna Diuk

EVOLUTION OF THEORETICAL POSITIONS OF THE CONCEPT OF SOCIAL BUSINESS

Aspects of evolution of theoretical concept of social entrepreneurship are investigated. The principles of evolution of the theoretical provisions of the concept of social entrepreneurship and the significance of this phenomenon in human life at the present stage of social development are characterized. The connection between the theory of social entrepreneurship and classical theory and economics of economy.

The author's vision of defining the essence of social entrepreneurship as a type of business and a way of organizing activities to meet the needs of society is offered.

Keywords: entrepreneurship, social entrepreneurship, social activity, management